

GUD TALER TIL OS I BIBELEN

Jeg har de seneste år skrevet mange tekster om Bibelen som Guds ord. Denne tekst er et forsøg på at sammenfatte min bibelteologi¹ til praktisk brug. Overskriften er ganske enkelt, at Bibelen er de ord, Gud har talt til os mennesker gennem godt 1000 år.

INDLEDNING:

Jesus dikterer 7 breve til 7 menigheder i Lilleasien. Alle brevene slutter med de samme ord:

"Den, som har øre, skal høre, hvad Ånden taler til kirkerne" (Åb 2,7. 11. 17. 29. 3,6. 13. 22).

Nøgleordene er: høresansen, høre og tale. Gud har skabt mennesket med en høresans, for at vi kan tale med hinanden gennem ord. Det er den primære menneskelige måde at kommunikere på. Men formålet er, at også han kan kommunikere med os på en direkte måde. Teksten fortæller os, at Helligånden på Guds vegne ønsker at kommunikere med os. En vigtig detalje: Enhver har en høresans, så Gud kan tale til ethvert menneske. Men vi må skelne mellem den fysiske og den åndelige høresans. Den åndelige høresans er i princippet koblet til den fysiske høresans.

Jesu budskab i denne sammenhæng er rettet til 'kirkerne'. 7-tallet er symbolsk og omfatter hele Guds kirke til alle tider. Denne kirke hedder 'katolsk', som betyder den kirke, der er tilstede overalt, hvor mennesker tror på Kristus. (Det er den sproglige betydning af det græske ord 'katolsk'²).

Jødedommen og kristendommen er den eneste religion, hvor man har direkte kontakt til Gud, dvs. hvor Gud kommunikerer med os og vi med ham. Tro i kristen betydning betyder personligt forhold til Gud, som indebærer kommunikation. Det er det, jeg nu vil vise konkret. Hvordan har denne kommunikation fundet sted, og hvordan finder den stadig sted?

I) SKABELSE (1. Mos. 1,1-2,3):

"I begyndelsen skabte Gud himlene og jorden" (1. Mos. 1,1). Hvad betyder ordet 'skabe'? Selve dette ord er i virkeligheden "mystisk". Hverken teologer, filosoffer eller naturvidenskabsmænd kan definere dette "ord"; man oversætter det med at 'lave', 'gøre' noget. Det afgørende spørgsmål på denne baggrund er, om verden som sådan er skabt eller altid har været til. Hvem kan svare på det spørgsmål? Der er altså ord, som vi bruger, men som vi ikke forstår til bunds. Konklusionen er, at virkeligheden overgår vor forstand, og nogle ord afspejler vores forstandsmæssige begrænsninger. Dette perspektiv skal vi have med i de efterfølgende overvejelser. Gud har ingen begrænsninger, for han er sandheden og virkeligheden, men han kan kommunikere noget af denne sandhed til os "gennem ord". Sådan begynder Bibelen.

"Og Gud sagde: 'Der skal være lys', og der blev lys" (V3). Bibelen definerer ordet "skabe" som en befaling fra Gud. Gud siger, at lyset skal blive til. Det er Guds ord, der har skaberkraft. Hans ord definerer, hvad lys er. På denne måde skaber Gud al ting i universet ved sit ord: Gud siger ... og

¹ Jeg bruger ordet 'bibelteologi', som et alternativt udtryk for 'teologi', som i praksis betyder 'Læren om Gud'. Men bibelteologi skal i mit perspektiv forstås som 'Guds lære om os og om ham'. Denne lære har vi i Bibelen som Guds ord.

² Ordet katolsk har ændret mening. I dag betyder det en bestemt måde at tro og dyrke Gud på.

tingene bliver til. Han definerer tingenes væsen og deres eksistens. Hele universet er skabt på den måde. Hver skabning har et navn, som angiver skabningens væsen.

Menneskets skabelse foregår imidlertid på en lidt anden måde: *"Og Gud sagde: 'Lad os gøre et menneske i vort billede, så de ligner os og kan herske over havets fisk, himlens fugle, alle dyr, hele jorden og alle krybdyr, der kryber på jorden. Og Gud skabte mennesket i sit billede, i Guds billede skabte han det, som mand og kvinde skabte han dem. Og Gud velsignede dem og Gud sagde til dem: 'Bliv frugtbare og mange og opfyld jorden og underlæg jer den; hersk over havets fisk og over himlens fugle og over alle levende krybdyr på jorden. Og Gud sagde: ... og sådan skete det. Og Gud så alt, hvad han havde gjort, og se, det var virkelig godt (V26-31).*

Kommentar:

Denne tekst er ikke en "skabelsesberetning", men en teologisk fortælling om Guds skaberværk.

Gud taler i denne tekst i flertal, det er det, man kalder majestætisk flertal. Sådan talte konger og paver i gamle dage. Gud taler med sig selv. Først senere kan vi kristne forstå det som Treenigheden, der taler. Forfatteren fortæller os, at nu stopper Gud op og tænker grundigt, for nu vil han skabe noget usædvanligt, nemlig mennesket. Mennesket skal ligne ham. Hvordan? Være skabningens krone, der skal herske over alt andet. Forfatteren bruger i denne forbindelse ordet 'gøre' og i næste sætning 'skabe'. Flere gange bruger forfatteren ordet 'gøre', når han skabte det ene eller andet element. Gud ikke blot taler, men handler også i sin skabelsesproces. Der er en undtagelse: Men da Gud skaber de store havdyr (V21), bruger forfatteren ordet 'skabe', ligesom helt i begyndelsen og nu, hvor han vil skabe mennesket. Er det bare sproglig variant? Jeg forstår det sådan, at forfatteren nævner helt specielt de store havdyr, dragerne m.v. som noget specielt lige som mennesket. De her nævnte skabninger i urdybet var guder i datidens religioner, der ofte var farlige. Når forfatteren her bruger det overordnede begreb 'at skabe', forstår jeg det som et budskab til hans trosfæller, at alle disse afguder var underlagt Gud, og at de også kun var skabninger og ikke rigtige guder. Og Gud siger, at mennesket, som han nu vil skabe, også skal herske over disse afguder og over hele skabningen, fordi mennesket bliver skabt i Guds billede. Disse afguder er skabt, men ikke i Guds billede. Men hvem er så mennesket? Mennesket som sådan eksisterer ikke, det er mennesket som mand og kvinde, der eksisterer tilsammen. Og det er manden og kvinden, der tilsammen er et billede på Gud. Med andre ord det handler om ægteskabet og familien. Og ligesom Gud i sit væsen er livgiver, sådan skal manden og kvinden også være det. 'Frugtbarhed' er nøgleordet. Men også 'herredømme' er et nøgleord. Gud skaber universet, og således skal manden og kvinden også skabe nyt menneskeliv og herske over hele skabningen ligesom Gud. Man kunne måske bruge udtrykket, at mennesket skal leve "grønt", styre naturen på en respektfuld og omsorgsfuld måde – ligesom Gud. På den sjette dag har Gud afsluttet sit skaberværk, og han er overmåde tilfreds med det, han har gjort.

Forfatteren bruger arbejdsugen på seks dage som grundmodel for Guds skaberværk og fortæller dermed os læsere, at vores arbejde er en afspejling af Guds – eller rettere skal være det. Det er Guds ords belæring om vores forhold til naturen.

Men hans skabelse af mandens og kvindens forhold til hinanden som et billede på ham selv er måske det vigtigste i hele skabelsesfortællingen. Grundenheden i hans skaberværk er familien, der skal være frugtbar, ligesom Gud er frugtbar. Nøgleordet er 'liv'. Gud er livets Gud. Og hvert eneste menneske har en værdi i sig selv. Det er det bibelske menneskesyn. Men et menneske er ikke

skabt for sig selv, men for at danne et livsfællesskab med en person af det modsatte køn, ellers er de ikke et billede på Gud.

Fordi Gud skabte verden ved at tale, ligner mennesket også Gud ved at kunne tale med ord, så det kan kommunikere. Menneskelige ord forener menneskene med hinanden. Ord er vitale kommunikationsmidler, man "taler med hinanden". Børn bliver først rigtige mennesker, når de lærer at tale og lytte. Sådan er dyrene ikke. Den moderne forståelse, at dyr taler med hinanden, og vi kan tale med dem, er en illusion, og afspejler sikkert, at vi ikke selv forstår at lytte og tale rigtigt, fordi vi har mistet vore menneskelige forhold til hinanden. Det er det, vi som kristne kalder arvesynden. Vi kan blot se ud i verden i dag og spørge, om politikerne og folkeslagernes ledere kan tale sammen. Ordene misbruges! Gud taler i hvert fald ikke, som vi gør det i dag.

På denne baggrund må vi også forholde os til den situation, som nu er ved at brede sig i hele verden, nemlig livet som 'single'. Mennesket skaber ikke længere fællesskaber, de foretrækker at leve for sig selv. Kæresteforholdet er begyndelsen på singletilværelsen. Det sidste nye er, at unge nu er medlemmer af sportsklubber mere end nogensinde før, og motivet skulle være, at de finder et fællesskab med andre unge i sporten. Er kroppen blevet den aktuelle kommunikationsform? Er det også grunden til, at mennesker er blevet mere "sexet" end tidligere? Og en ny undersøgelse i Danmark viser, at også unge piger (15-19 år) bruger ligeså mange stoffer som drenge, men holder det hemmeligt. Er det ikke et bevis på, at vores medmenneskelige relationer er brudt sammen? Vi kan ikke længere "tale sammen".

2) SKABELSE OG SYNDEFALD (1. Mos. 2,4-24):

Det er en anden forfatter, der har skrevet denne tekst. Den skal derfor læses for sig selv. Det er ikke en beretning om, hvordan Gud historisk har skabt verden, men en fortælling om forholdet mellem Gud og os. Gud beskrives ikke som den, der skaber med sit ord, men som en kunstner, der skaber med sine hænder. Verdens centrum er en oase. Denne oase hedder med et "mystisk" navn 'Edens have'. Den første skabning var 'mennesket' (adam)³, som senere viser sig 'kun' var en mand. Men han er centrum i verden og skal bo i oasen og dyrke den. Guds navn er 'Jahve Elohim'⁴. Nu taler Gud til adam og underviser ham med myndighed: "*Du må spise af alle havens træer, men du må ikke spise af træet, der giver kundskab om godt og ondt, for den dag, du spiser af det, vil du dø*" (V17).

KOMMENTAR:

Forfatteren tegner et billede af Gud (Jahve Elohim)⁵, der er tilstede i Edens have og kommunikerer med adam. Gud 'taler' direkte til ham og underviser ham om denne have, og hvordan han skal forholde sig til den. Gud forbyder adam / mennesket at spise af et specielt træ: Kundskabens træ. Dette træ var symbolet på datidens afgudsdyrkelse, som også handlede om "kundskab". Datidens guder var meget "kloge" og havde "forstand" på, hvad der var godt og ondt. Men Gud (Jahve Elohim) advarer: Denne hedenske forståelse af tilværelsen er dødsensfarlig! Fortællingens budskab er, at kun Israels religion gør mennesket 'menneskeværdigt'. Israels Gud er Jahve Elohim, og gennem Bibelen (i datidens begrænsede udgave) opdrager han os mennesker til sand og ægte menneskelighed.

³ Forfatteren bruger ordet adam både som betegnelse for mennesket og som et menneskes navn Adam.

⁴ I min oversættelse bruger jeg hele tiden Guds navn: Jahve Gud, undtagen når slangen taler om Gud/gud.

⁵ En nærmere analyse af kap. 2-3 understreger vigtigheden af Guds navn i disse to kapitler, derfor citerer jeg teksten ordret.

1. Mos. 2,18. 21-25: Men Guds kunstværk er endnu ikke afsluttet. Kronen mangler på dette værk: V21 *"Da lod Jahve Gud en tung søvn falde over mennesket, og da han sov, tog han ét af hans ribben og lukkede til med kød,*
V22 *og Jahve Gud byggede det ribben, han havde taget af mennesket, til en kvinde og førte hende hen til mennesket.* V23a *Da sagde mennesket: "Denne gang er det ben af mine ben og kød af mit kød!"*

Jahve Gud færdiggør nu sit kunstværk. Hans materiale er taget fra adams krop og ikke fra jorden. Af dette materiale bygger han en kvinde som skal være et hus. Nu optræder Gud som arkitekt og bygmester. Og han bringer så kvinden hen til adam og fører dem sammen. Adams reaktion er overraskelse, for nu har han en medhjælper, der er som ham. Adam "talte" ... Nu kan han tale til hende, det kunne han ikke til dyrene.

Forfatteren konkluderer: V24: *"Af den grund forlader en mand sin far og sin mor og binder sig til sin kvinde, og de bliver til ét kød"*. En familie efter Guds skaberorden skabes ved, at manden forlader sin egen familie og binder sig til sin hustru, så de to kan blive en ny familie. "Kød" betyder en levende organisme. Det er manden, der skal binde sig til kvinden iflg. Guds orden. Det understreger tydeligt, at det er "kernefamilien" og ikke "storfamilien", der er samfundets grundenhed. En meget vigtig oplysning i datiden og i mange kulturer.

1. Mos. 3: Syndefaldet. V1: *Men slangen var mere listig end alle jordens dyr, som Jahve Gud havde skabt, og den sagde til kvinden: Har Gud virkelig sagt, at I ikke må spise af alle havens træer?*

Slangen var i datiden symbolet på gudeverdenen i Mellemøsten. Forfatteren skriver udtrykkeligt, at slangen ikke var en gud, men en skabning. Det er ikke relevant at spørge, hvorfor Gud har skabt denne slange, for forfatteren konstaterer blot, at hans samtids Israel befandt sig i en hedensk verden og understreger, at alle disse hedenske guder ikke var virkelige guder, men menneskeskabte. Gud havde skabt slangen, men blot som en del af skaberværket, menneskene havde gjort den til en afgud.

Denne afgud 'taler' til kvinden og ikke til manden af to grunde: 1) Det var manden, Gud havde forbudt at spise af kundskabens træ, og han havde fortalt kvinden det, efter at hun var blevet skabt. 2) Slangen var symbolet på frugtbarheden i datidens hedenske verden. Kvinden bliver fristet af denne slange, der var det snedigste af alle dyr. Den kan derfor narre kvinden. Hvordan? Ved at stille hende et "uskyldigt" spørgsmål: Har gud virkelig sagt, at I ikke må spise af dette træ? Det kan han da ikke have gjort. Har gud virkelig 'talt' til mennesket? Og det handler om frugtbarhed, som er kvindens "speciale" (= at give livet videre⁶).

Så svarer slangen på sit spørgsmål: " V4: *Slangen sagde til kvinden: I skal aldeles ikke dø!* V5 *men Gud (gud) ved, at den dag, I spiser af det, åbnes jeres øjne, og I bliver ligesom Gud (gud), der kender godt og ondt*". Men dens snedighed går endnu videre: Den påstår, at Gud ikke ønsker, at de skal blive lige så klog som han, hvad frugtbarheden angår. Men slangen narrer kvinden, for den kalder ikke Gud ved hans rigtige navn: Jahve Gud, men kun gud / guder. Kvinden "hører" Gud, men slangen siger 'guderne'. Det kan kun forstås på hebraisk. Slangen bruger den hedenske betegnelse 'guderne' (i flertal)⁷. Tekstens budskab er, at de israelitiske kvinder lader sig forføre af den

⁶ Citat fra en nutidig ung kvinde.

⁷ Gud: El. Guder: Elohim. Israel brugte begge former, ental og flertal, for at betegne deres Gud Jahve.

kanaanæiske religion i forbindelse med deres frugtbarhed. De skelner ikke mellem deres egen Jahve Gud og frugtbarheds- og krigsguden Baal. Sex spillede en væsentlig rolle i liturgien i Baalstemplerne, som ofte lå lige om hjørnet. Slangen misbruger ordene for at narre kvinden, som ikke selv har hørt Jahve Gud forbyde dem at spise af dette træ.

V6: *"Da så kvinden, at træet var godt at spise af, og at det var dejligt for øjnene, og at træet var tiltrækkende for at få forstand, og hun tog af dets frugt og spiste, og hun gav også en frugt til sin mand, der stod hos hende, og han spiste den"*. Forfatteren understreger, at hendes mand var tilstede, og at hun forførte ham til at spise af denne frugt. Men den hovedansvarlige var ikke kvinden, men hendes mand! De to fremstilles her som et 'ægtepar' (jeg plejer nogle gange at kalde dem 'hr. og fru Israel', fordi forfatteren netop henvender sig til de israelitiske ægtepar).

Nu kommer Jahve Gud ind i billedet. Han plejede at besøge de to ved aftenstid, når dagen blev sval. Denne gang skjulte de sig, fordi de opdagede, at de var nøgne, dvs. havde mistet deres renhed (identitet). Det er ikke kvinden, Gud kalder på, men Adam, fordi han jo var familiens overhoved, der havde ansvaret for sin hustru.

Nu 'taler' Jahve Gud: 1) til Adam, 2) til kvinden, 3) til slangen. Hans ord er en dom. Slangen bliver forbandet (dømt). Kvinden får alvorlige problemer med sin frugtbarhed, både af fysisk og menneskelig karakter, og bliver afhængig af manden på en forkert måde. Og manden vil herske over kvinden på en tyranniske måde og evt. mishandle hende.

3) GUD TALER TIL SIT FOLK.

Hele det Gamle Testamente er en lang samtale mellem Gud og hans folk. Fortællingen om Babelstårnet, som står i begyndelsen af Bibelen (1. Mosebog 11) kaster lys over menneskehedens og Guds kommunikation:

*"På hele jorden var der engang kun én mund og ene (samme) ord"*⁸. Måske afspejler denne fortælling om Babelstårnet urgamle fortællinger⁹ fra dette område i Mellemøsten, som den bibelske forfatter har brugt for at forkynde sit budskab. Det handler ikke om, hvad der skete i urtiden, men om den menneskelige situation og forholdet til Gud. Det, som her skal understreges, er at mennesket i dette område kun havde ét sprog, som de kommunikerede med iflg. den folkelige tradition. Forfatteren bruger to begreber om samme virkelighed: Ordret står der én læbe (= mund) og "ene" ord. Betydningen er måske, at alle taler de samme ord med deres mund. I så fald er budskabet, at de ikke kan kommunikere rigtigt med hinanden. De misbruger deres sprog (det er kun en hypotese).

Nu præciseres det, at det drejer sig om et folkeslag, der kommer fra Østen¹⁰, og som havde samme sprog. Vi må derfor ikke forestille os den historisk baggrund for teksten. Betegnelsen 'fra Østen' har også en symbolsk karakter: Et meget fjernt og ukendt sted ("der hvor solen går op"). I læsernes opfattelse er det et "mystisk" folk. Det er selve budskabet i teksten, der er vigtigt. Vil forfatteren på denne symbolske¹¹ måde tale om 'hele menneskeheden' på lignende måde som forfatteren til

⁸ Den hebraiske tekst er ikke soleklar og derfor svær at oversætte, se Biblischer Kommentar I 10 s. 722.

⁹ Datiden havde mange legender om de menneskelige og guddommelige forhold, som de bibelske forfattere kunne bruge i deres undervisning. De skal derfor ikke forstås som historie i vores forstand.

¹⁰ På hebraisk: 'fra Øst'. I Kapitel 10 fortæller forfatteren om Noas efterkommer, der efterhånden fyldte hele jorden. Det er tydeligt, at der er tale om to forskellige tekster, som forfatteren har sammenføjnet, med hvert deres budskab.

¹¹ Teksten er ikke helt forståelig, derfor må man gætte, hvad det handler om.

kap.2-3? De beslutter at bygge et kæmpe tårn, der når op til himlen, med det formål at samle alle beboerne, så de ikke bliver spredt for "alle vinde" (11,4). På denne måde vil de skabe sig et navn, som betyder, at de bliver en stor og mægtig supermagt. Landet hedder Sinear (11,2), som til sidst kaldes Babylon (11,9). Har den bibelske forfatter et budskab? Teksten er nok skrevet i Israel på et tidspunkt, hvor Babylon igen fik verdensherredømmet i 700-tallet f.Kr.¹² Babylon var en af de førende stater i Mesopotamien (1894-1595 f.Kr.). Der var en handelsforbindelse mellem Palæstina og Babylon. Det var også i dette område, at en skriftlig, juridisk og videnskabelig kultur opstod (allerede i 3. årt.). Man byggede trappepyramider (ziquurrater) som templer. Oppe på toppen var der en tempelbygning. Navnet Babel betyder på deres sprog (akkadaisk) 'gudernes port'. I datidens gudeforestilling boede guderne på et meget højt bjerg, der nåede op til himlen. Disse tempeltårne i dette område (der er flere), hvor der ingen høje bjerge var, kunne være et forsøg på, at nå op til himlen ved at "bygge" et tempelbjerg. Disse arkæologiske oplysninger kaster lys over vores tekst. Forfatteren vil henvise til datidens supermagt, som i det 6. århundrede erobrede og ødelagde Jerusalem og bortførte store dele af befolkningen til Babylon. Babylon blev i Israels bevidsthed fjenden nr. 1 og navnet blev et symbol på Guds modstander. Denne jødiske grundholdning går igen i Johannesåbenbaring (14,8. 18,2) og i 1. Pet. 5,13. Vil forfatteren derfor sige, at Babylon repræsenterer menneskeheden, der er Guds fjende?

Guds reaktion på bygningen af Babelstårnet m.m. er følgende: *"Jahve steg ned for at se byen og tårnet, som Adams sønner byggede. Og Jahve sagde: Se de er ét folk og de har alle én læbe (sprog). Dette er begyndelsen på deres handlinger! Og så vil intet af det, de planlægger, være umuligt at gennemføre. Lad os derfor stige ned og dér forvirre deres læbe (sprog), så ingen kan forstå sin næstes læbe (sprog). Og Jahve spredte dem fra dette sted ud over hele jorden, så de stoppede med at bygge byen. Derfor kalder man dens navn Babel, for dér har Jahve forvirret hele jordens læbe (sprog), og derfra har Jahve spredt dem udover hele jorden"* (1. Mos. 11,5-9).

Forfatteren kalder Gud for Jahve, som netop er Israels Guds officielle navn. Her kaldes dette folk, der bygger denne verdensby, for 'Adams sønner'. Understreger det ikke, at det drejer sig om menneskeheden. Temamæssigt forbindes udtrykket med fortællingen i kap. 2-3. Datidens læsere forstår helt sikkert, at Israels Gud måtte hindre befolkningen i Babylon til ikke blot at overtage verdensherredømmet, men også at påtvinge menneskene, inkl. Israel, deres religion. Guds våben er at forhindre disse mennesker i at forstå hinanden og slå sig sammen for at overtage verdensherredømmet. Det var den politiske situation på forfatterens tid. Jeg har bevaret ordet 'læbe' i den danske tekst, men gengivet betydningen: sprog, fordi jeg vil understrege, at det er vigtigt, at vi "udtaler" ordene, (nemlig med vores mund). Denne indfaldsvinkel hjælper os derfor også til at forstå, hvad Jahve gør, nemlig at gøre deres "ord" uforståelige. Ordene bliver "uforståelige" lyde. Denne sprogforvirring hindrer dem i at oprette et verdensherredømme. Det er også meget aktuelt i dag. Ja, har altid været det: Skulle græsk eller latin være datidens internationale sprog? Og engelsk i dag? Et sprog er altså en "magtfaktor". Grækerne på Kristi tid sagde: "De besejrede besejrede sejrherren". Da romerne overtog verdensherredømmet før Kr. overvandt den græske kultur den latinske. Derfor blev Bibelen også oversat til græsk og NT skrevet direkte på græsk og ikke på latin. Græsk blev Guds folks modersmål efter hebraisk (og aramaisk – et andet verdenssprog).

¹² Se Gads Bibelleksikon: Babel, Babylon, Babelstårnet, Babylon og Israel. Og: Babylonsk-assyriske religion.

Denne forståelse kaster nyt lys over udtrykket Guds ord, hvor vægten netop ligger på ordlyden. Gud må selv tale med ord, vi kan forstå, altså i et konkret sprog. Forfatteren fremstiller derfor Guds "tale". Vi kan "høre" Gud sige det, der står i teksten, hvis vi forstår hans sprog, som var Israels sprog, da forfatteren skrev teksten, nemlig hebraisk. Gud har ikke valgt det babylonske sprog akkadisk, som i forskellige udgaver var datidens "verdenssprog". Der er i vor tid fundet store mængder af skrevne tekster på dette sprog. Det var en verdenskultur, som altså Gud fravalgte for at tale et sprog, kun relativt få mennesker talte, nemlig de, der boede langs Middelhavskysten, og som forskerne kalder den "nordvestsemitisk" familie. Blandt disse nabosprog var ugaritisk¹³, kanaanæisk og hebraisk. Dette område var vuggen for Guds udvalgte folk, og det er forfatterens budskab. Den her anførte tekst fra begyndelsen af Bibelen fører os ind i det hebraiske kulturrum, som er det univers, Israels Gud er gået ind i. Sådan forstår jeg Johannes, når han i sin prolog skriver: *"Det sande lys, som oplyser hvert menneske, var ved at komme til verden"* (1,9). Det sande lys var netop "Guds Ord". Det kommer jeg tilbage til. Men Guds evige Ord begyndte sin menneskevordelse, da Gud skabte sit folk Israel og begyndte at tale til det på hebraisk.

Budskabet i teksten om Babelstårnet er på denne baggrund, at Menneskeheden efter ursynden ikke længere kan tale med Gud og Gud med os, fordi vi ikke lytter helhjertet til Gud. Forfatteren har oplevet, hvor radikal forskelligt denne verdens sprog er fra Guds sprog. Det er budskabet til hans samtid, og den teologiske begrundelse for, at Gud må begynde forfra med at tale til os, og det kan han kun gøre, hvis de, han taler til, vil lytte (jfr. det indledende citat fra Åb.). Dialogen mellem Gud og os er en samtale, hvor vi lytter til hinanden: Taler og hører.

4) HVORDAN TALER GUD TIL SIT FOLK?

Abrahams far Tera samler de nærmeste af sin familie og rejser fra Ur i Kaldæa, som lå, hvor Euphratfloden løber ud i den Persiske Golf, til Karan, som lå på grænsen til Tyrkiet, hvor øst-vest vejen krydsede nord-syd vejen. Både i Ur og i Karan var måneguden Sin hovedguden i gudeverdenen. Abraham og hans familie stammer altså fra Øst.

"Jahve talte til Abram: "Forlad dit land, din familie og din fars hus og drag til det land, jeg vil vise dig, og jeg vil gøre dig til et stort folk og velsigne dig og gøre dit navn stort, og du vil blive en velsignelse" (1.Mos. 12,1-2).

KOMMENTAR: Det er Israels Gud Jahve, der nu taler til Abram, som var hans fødenavn. Da Jahve indgår en pagt med Abram, giver han ham et nyt navn: Abraham, som tolkes som far for en mængde folkeslag¹⁴ (17,5). Med Abraham begynder Jahve en ny menneskeslægt, som et alternativ til den daværende menneskehed (i Mellemøsten). Det er forfatterens budskab til sin samtids israelitter. Israel er alternativet. Gud indgår en pagt med dette folk gennem Abraham (17,7). Han siger: *"Jeg opretter min pagt med dine sønners sønner og dine efterkommere i slægt efter slægt, en evig pagt, så jeg er din og dine efterkommeres Gud"* (17,7).

Pagt betyder i denne sammenhæng, at Gud indgår et forbund med Israel og Israel med Gud. Jahve viser sig for Abraham, men kalder sig El Shaddai, som traditionelt oversættes med Gud den Almægtige, gr. Pantokrator. Abraham og hans efterkommere kendte altså kun Israels Gud som

¹³ Først i 1920 opdagede franske arkæologer ruinen Ugarit ved Middelhavskysten og udgravede det kongelige bibliotek, der kaster meget lys over hebraisk og GT.

¹⁴ Den hebraiske tekst viser utvetydigt, at der er tale om en symbolsk tolkning af Abraham. Måske er den originale betydning: den ophøjede far, som kan være navnet på en guddom. Theologisches Wörterbuch zum AT I spalte 55.

"den Almægtige". Det er ikke hans navn, men hans titel. Men hvis Israel skal forholde sig til ham, må han hedde noget. Overfor Moses angiver han derfor sit navn: Jahve (2. Mos. 3,13-14). Gud kan ikke være anonym, når han vil i kontakt med os. Det er hans eneste måde at udskille sig fra datidens gudeunivers på. Alle mennesker troede den gang på, at der var mange guder.

5) MOSES KALDES AF GUD.

2. Mosebog 3: Moses vogter sin svigerfars kvæg ved foden af 'Guds bjerg Horeb' (3,1). Han får en åbenbaring: En brændende busk, som ikke brænder op. Ilden er en hellig ild, tegnet på Guds nærvær. Gud præsenterer sig for Moses: *"Jeg er din fars Gud, Abrahams Gud, Isaks Gud og Jakobs Gud"* (3,6). Horeb er Guds bjerg. Der viser Gud sig for Moses i ilden. Der taler han til Moses. Der præsenterer han sig som hans families Gud: Hans fars, og forfædres Gud. Gud har fulgt Israel siden stamfaderen Abraham og under det århundreder lange ophold og slaveri i Ægypten, og har reddet og udvalgt Moses. Nu vil han gribe synligt og aktivt ind i Israels historie for at skabe sig et folk. Men Moses kommer med en indvending: Israel vil spørge, hvad deres forfædres Gud hedder. *"Gud taler til Moses: Jeg er den, der er. Og han sagde: Således skal du sige til Israels sønner: "Jeg er" har sendt mig til jer. Og Gud sagde igen til Moses: Således skal du sige til Israels sønner: Det er Jahve¹⁵, jeres fædres Gud, Abrahams Gud, Isaks Gud og Jakobs Gud, der har sendt mig til jer. Det er mit navn for altid, og det skal jeg kaldes fra slægt til slægt"* (3,14-15).

KOMMENTAR:

Bjerget Horeb er det samme som Sinai, som ligger på den halvø, man kalder Sinai-halvøen, der er forbundet med den arabiske ørken. Der er en landforbindelse til Ægypten (som i dag er gennemskåret af Suez-kanalen). Det Røde Hav er syd for halvøen. Denne halvø er et ørkenlandskab med oaser bl.a. ved Horeb-bjerget, hvor der siden oldkirken har ligget et kloster, som har haft stor betydning for opbevaring og kopiering af kirkelige manuskripter ikke mindst Bibelen.

Gud præsenterer sig selv ved Guds bjerg som forfædrenes Gud. På denne måde siger han, at hans gudebjerg er Horeb/Sinai. Guderne i Mellemøsten boede på et højt bjerg. Sinai var Israels Guds bjerg. Der sætter han sit folk stævne efter udfrielsen.

Gud kalder på Moses til at være hans redskab og "mund". Gennem Moses vil Gud tale til sit folk og til ægypterne. Men Moses føler sig ikke i stand til at tale til sit folk og til Farao, *"Men Jahve sagde til ham: Hvem satte en mund i et menneske ... er det ikke mig, Jahve? Og gå nu, og jeg vil være med din mund og fortælle dig, hvad du skal sige"* (4,11-12). Min oversættelse er så ordret som muligt, fordi ordene har en særlig betydning. Nøgleordet i denne tekst er 'mund'. Gud vil tale til Farao gennem Moses, som derfor bliver Guds mund. Teksten fortæller os, at Gud 'talte' direkte til Moses, altså med ord; men Gud taler 'indirekte' til Farao gennem Moses.

Ordet 'mund' bruges 505 gange i GT¹⁶. Når det bruges om mennesker, betyder mund kommunikationsmiddel mellem mennesker, og mellem Gud og mennesker. En profet kunne derfor kaldes for Guds mund. Det er også det, Moses er. En profet er en person, Gud taler igennem, han

¹⁵ Først i vor tid har bibelforskerne med stor sikkerhed kunnet analysere ordet Jahve og sætte det i forbindelse med "at være". Jahve blev allerede i den første græske oversættelse oversat med HERREN af respekt for Guds navn. I langt de fleste oversættelser bruges derfor HERREN. Men Gud sagde udtrykkeligt, at han skulle kaldes Yahve! Når vi læser 'Herren' skal vi "tilbageoversætte" til Jahve.

¹⁶ Theologisches Wörterbuch zum AT, bind VI spalte 522-538.

er hans mund, hans talerør. Men Skriften bruger som parallelle ord 'tunge' og 'læber' som f.eks. i fortællingen om Babelstårnet. På denne baggrund skal det nævnes, at der også i Israel optrådte falske profeter, der ikke talte Guds ord, men deres egne.

Salme 115 taler om afguder: V4 *Deres gudebilleder er sølv og guld, værk af menneskers hænder.* V5 *De har mund, men kan ikke tale;* V6 *de øjne, men kan ikke se; de har ører, men kan ikke hører; de har næse, men kan ikke lugte;* V7 *de har hænder, men kan ikke føle noget; de har fødder, men kan ikke gå; de udsender ingen lyd fra deres strube*". Salmisten tegner et stærkt billede af afguder som menneskeværk og skabt i menneskets billede. De er ikke levende, og de kan derfor heller ikke tale. Overfor disse menneskeskabte afguder er Jahve, Israels Gud, som har åbenbaret sig som den levende og sande Gud, der kan tale. Salmeteksten kan forstås som en sammenfatning af Israels religion. Afguderne har samme sanser og organer som mennesket, fordi de er skabt af mennesker, men de er ikke levende, kun billeder. Men også Jahve har sine guddommelige organer, som mennesket har fået, fordi det er skabt i Guds billede (se 1.Mos.1). Så tankegangen er: Gud er den levende Gud; han har skabt mennesket i sit billede, så det afspejler ham; mennesket fravælger Gud og skaber sine egne guder efter sit billede. Gud er liv, afguderne er døde og mennesket dør også. Denne forståelse kaster også et lys over vor nutidige kultur med kunstig intelligens og tekniske "taleorganer".

Denne situation er årsagen til, at Gud vil begynde forfra og åbenbare for udvalgte mennesker, hvem den sande Gud er, og hvad det sande menneske skal være. Det er Israels historie. Salme 115's budskab er, at mennesket har misbragt sin gudlighed og skabt et alternativ syn på mennesket. Det er også budskabet i 1. Mos. 2-3. Menneskene taler ikke længere sandt.

6) ISRAELS HISTORIE ER EN DIALOG MED GUD.

Ordet dialog/samtale er Bibelens nøgleord. Gud taler med ord, vi kan forstå, og har gjort det ca. 1200 år før Guds Ord bliver menneske. Men selv Guds udvalgte folk, der endda har indgået en pagt med Gud, lytter ikke til Gud. Gud ønsker en dialog, men folket i sin helhed ønsker det ikke. Hvorfor? Fordi Guds folk stadig er en del af den menneskehed, der har fravalgt ham. Israels historie afspejler menneskehedens situation. Gud taler tydeligt og forståeligt til sit folk, men de lytter ikke, de er "døve", og de taler falsk. De har ikke sandhed i hjertet. De skaber deres egen verden.

Men der er mange undtagelser i Israel. Moses er det første eksempel. De bibelske tekster nævner senere mange andre. Men disse mennesker kommer stort set altid i konflikt med de øvrige israelitter. Denne konflikt i Guds folk er den røde tråd i GT. Profeterne¹⁷ er betegnelsen for de personer i Guds folk, der lytter til Israels Gud, og som han bruger for at tale til sit folk. De kaldes derfor ligesom Moses for Guds mund. Gud har brug for menneskers mund for at kunne tale vores sprog. Gud taler normalt ikke direkte til sit folk, men indirekte gennem profeterne. Hvorfor? Den største åbenbaring fandt sted som ovenfor beskrevet på Sinais bjerg (2. Mos.19). Men folket stod nedenfor bjerget og hørte Gud tale med Moses. Scenen skal fortælle, hvor ophøjet Gud er, hvor langt væk, han er fra sit folk, men at han alligevel ønsker at være sammen med sit folk. Han kommunikerer med dem gennem Moses. Det er betydningen af denne åbenbaringsscene. Gud er uendelig ophøjet, så mennesket kan ikke nå ham på deres egne præmisser; men Gud kommer til os gennem Moses og andre profeter, der skal formidle hans ord.

¹⁷ Den almindelige forståelse, at en profet er en, der forudsiger fremtiden, er forkert.

Forfatteren til Hebræerbrevet fremstiller situationen således: "... synet var så frygteligt, at Moses sagde: *"Jeg er forfærdet og skælver"* (Hebr. 12,21).

Den teologiske forklaring er, at afstanden mellem Gud og os er uendelig stor på grund af Guds ophøjede væsen, men også på grund af vores fravalg af den Gud, vi er et billede på. Det er derfor kun Gud, der kan komme til os. Han må tage initiativet og "stige ned på vor jord" for at møde os og tale til os. Det enkelte menneske, som "hører" Guds ord, må for sit eget vedkommende beslutte sig for at lytte. Det kan vi kun gøre hver især personligt, ikke kollektivt. Israels historie er beviset på det. Her skelnes mellem "fysisk" og "åndelig" høresans.

Jesus siger i brevet til menigheden i Laodikea: *"Se, jeg står ved døren og banker på. Hvis nogen hører min stemme og åbner døren, vil jeg gå ind til ham og holde måltid med ham og han med mig"* (Åb. 4,20). Nu befinder vi os i NT, hvor Guds ord er blevet sandt menneske. Det kommer jeg tilbage til. Men allerede i GT var forholdet til Israels Gud et personligt forhold og ikke et kollektivt forhold. Forfatteren til hebræerbrevet beskriver det tydeligt i kap. 11-12, hvor han nævner mange personer fra GT som eksempel på, hvad tro er.

Vi skal lære, hvad troen på Gud er. GT (NT) er lærebogen. De fleste kristne ved i virkeligheden ikke, hvad tro er, nemlig et helt personligt forhold til Gud, som vi kan "kommunikere" med. Det fortæller Israels historie, sådan som den er beskrevet i de mange tekster i GT. Oldkirken understregede dette faktum: "Ukendskab til Skriften er ukendskab til Kristus" (citater fra oldkirkens store bibelteolog Hieronymus o. 400). Derfor hører GT med til de kristnes Bibel.

6) DE BIBELSKE SALMER.

Kirken har fra første dag overtaget Israels "salmebog", de 150 bibelske salmer, som ikke skal benævnes som "Davids salmer", da han kun kan have skrevet ganske få af dem. Salmerne er blevet til over en periode på måske 600 år. De afspejler Israels trosliv. De er meget forskellige, hvad den poetiske genre angår. Men de er et udtryk for et forhold mellem Gud og individuelle personer, henholdsvis Guds folk. Gud taler til sit folk eller til sine troende, og de taler til Gud. Jeg bruger salme 8 som et eksempel på Guds folks forhold til Gud og på en sproglig smuk tekst.

SALME 8¹⁸:

- 2 Jahve, vor Herre! †
 hvor herligt er dit navn *
 over hele jorden!
- Jeg vil tilbede din majestæt
 over himlene *
 med børns og spædes mund.
- 3 Du har bygget en fæstning som bolig, †
 gjort dine modstandere tavse, *
 dine fjender og hævnere.
- 4 Når jeg ser din himmel, dine fingres værk, *

¹⁸ Versnumrene er sekundære og ikke oprindelige. Et sted fortsætter den første linje i næste linje. V2 er delt op i to vers ved -. Jeg har delt salmen op i versenheder. Adskillelsen af to verslinjer markeres ved *. Adskillelsen af 3 verslinjer markeres ved † og *. Gud har fået sit navn Jahve (Herren) tilbage.

månen og stjernerne, som du satte der,
 5 hvad er da et menneske, at du husker på det, *
 en menneskesøn, at du tager dig af ham?
 6 for du har gjort ham kun lidt ringere end guderne, *
 med herlighed og ære har du kronet ham.
 7 Du har gjort ham til hersker over dine hænders værk, *
 alt har du lagt under hans fødder,
 8 får og okser i mængde, *
 selv de vilde dyr,
 9 himlens fugle og havets fisk, *
 alt, som færdes på havenes veje.
 10 Jahve, vor Herre! †
 hvor herligt er dit navn *
 over hele jorden!

Salmen begynder og slutter med den samme lovprisning. Det første og det sidste vers består af tre verslinjer, ligesom nr. 3. Resten af versene består af to linjer. Men 4. 5. og 6. udgør en enhed, ligesom 7. 8. og 9. Det er den litterære form, som er kunstfærdig. Digteren bruger 'jeg-formen', men taler på folkets vegne. Salmen er en tilbedelse af Skaberen af universet. Digteren kan kun tilbede denne Skaber med små børns mund. Det betyder, at han ikke formår at tilbede på den fuldkomne måde, fordi Gud er uendelig majestætisk. Gud bor i en fæstning, i et palads, som er hele universet. Hans fjender er afguderne, som ikke kan fratage ham magten. Men mennesket, så ringe det er, har alligevel en første plads i dette uendelige og smukke univers, ja det kan måle sig med guderne. Mennesket er kronet som verdens herre. Denne sætning skal sige, at guderne ikke står over menneskene. Digteren taler ind i datidens opfattelse, at der er guder, men at det ikke er dem, der hersker over mennesket. Hele skabningen er ikke underlagt guderne, men menneskene, som Gud har skabt. Skabningen er Guds hænders værk. Universet er et kunstværk. Og så må salmisten og os sammen med ham bryde ud i lovprisning af Gud. Det er hans navn, der er herligt i hele universet og ikke afgudernes navn.

Denne salme har jeg valgt, fordi den sammenfatter i digterisk form Israels tro på Gud og hans forståelse af menneskets værdighed. Det er en poetisk trosbekendelse (ligesom Sl. 16).

Nu skal man ikke læse en sådan salme som et teologisk mesterværk, der skal tale til ens forstand. Det skal læses som poesi, dvs. en lovprisning af Gud. Teksten skal for at få karakter af lovprisning siges højt (eller halvhøjt) med munden eller synges på en af de gregorianske salmemelodier, som måske også er arvet fra jødedommen. Lyden er et vigtigt element i poesi. Der er to organer, som er forudsætningen for et digt: hørelsen og munden. Ordene skal "klinge". Denne brug af de bibelske salme er den røde tråd i det klassiske klostervæsen.

Når vi derfor læser en sådan salme, skal vi "hører" den evt. med vort "indre" øre. Denne kunst har vi glemt i den moderne verden. Det er øjnene vi bruger, når vi skal kommunikere med ord, jfr. vores bøger og ikke mindst den "nye" bog: mobilen. Vi 'læser' i dag, men vi 'hører' ikke længere. Selvom Gud har inspireret de bibelske forfattere til at "nedskrive" hans ord, var det ikke, for at de skal "læses indenad". De er nedskrevne, for at de skal læses op med munden, så de kan 'høres'. Denne forståelse er nok ikke "populær" i vor moderne tid, fordi vi læser "med øjnene". Jeg

opfordrer mine læsere til at prøve på at læse Bibelen op, så ordene kan høres. Selv en sagte oplæsning kan ændre ens forståelse af Guds ord. Det lyder paradoksalt, men prøv det. Jeg gør det selv, og bibellæsningen ændrer karakter. Som anført, handler det ikke ”psykologi”, men om teologi: Guds ord skal komme til sin ret som ’ord’, der primært skal modtages gennem vores høresans.

Jeg vil understrege med salme 8 som eksempel, at denne forståelse er afgørende for den rette udførelse af liturgien, hvor Guds ord igen har fået sin oprindelige plads. Guds ord skal ikke ”læses højt”, men ”forkyndes” som Guds tale til os som menighed, Guds Ord skal ”høres” (og forstås). Det kræver absolut en ny liturgisk kultur, som vi ikke har haft i 1000 år!

Jeg anbefaler derfor mine læsere at prøve at læse denne salme op i denne ånd. Måske skal I prøve det om og om igen, fordi vi er opdraget i en ”bogkultur”, hvor det er tankerne og meningen, der har prioritet, og ikke ordet som er en ”kommunikation” mellem mennesker. Guds ord er ikke nedskrevne og døde ord, men levende ord takket være Helligånden, fordi Gud er den levende Gud, der ønsker personlig kontakt med enhver af os. Skal vi formidle Guds ord, skal det være som levende ord. Det er virkelig en kunst, som jeg er begyndt at kalde en særlig ”liturgisk genre”; denne genre har vi ikke haft i liturgien i 1000 år, men den har overlevet i klostrene i tidebønnen. Oplæsningskunsten skal vi udvikle personligt og liturgisk. Derfor er det vigtigt, at man i de kristne hjem gør det. Jeg har foreslået forældre med små børn, at de hver dag læser blot et par sætninger fra Bibelen op, så børnene hører Guds ord. Det gør ikke noget, at de ikke forstår ordene, for børn forstår ikke ret meget af det, de oplever. De skal blot vide, at det er Gud, som taler. Jeg henviser til v. 2 i ovennævnte salme 8: ”*med børns og spædes mund*”. Kan såkaldte børnebibler erstatte Bibelen? Er de Guds ord på samme måde som bibelteksten? Jeg tvivler.

Jeg er selv lidt efter lidt begyndt at læse Bibelens ord ”halvhøjt”, så jeg kan høre ordene. Det giver faktisk en dybere mening. Prøv det selv. Det betyder noget, at vores høresans aktiveres i forhold til Guds tale til os. Også det kræver en anden kultur end nutidens, hvor alt skal læses indenad. Det er øjnene, der er forbindelsen mellem os mennesker: Vi skriver mails m.m. til hinanden.

Salmerne illustrerer netop betydningen af lyde og ordenes ”magiske” kraft. De kan synges. I sidste ende handler det om en ny kultur, hvor også høresansen igen får sin betydning. Det gælder både vort forhold til hinanden, men også vort forhold til Gud. Når han taler, skal vi høre/lytte. Når vi taler til ham, lytter han. Et personsforhold sker primært ved at tale og lytte. Vi skal blot observere børns måde at kommunikere på.

Men kronen på denne kommunikation er Jesus, Guds evige ord.

7) ORDET BLEV KØD.

Johannesprologen:

v1 I begyndelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud.

v2 Han var i begyndelsen hos Gud.

v3 Alt blev til ved ham, og uden ham blev intet til af det, som er blevet til.

v4 I ham var liv, og livet var menneskenes lys.

v5 Og lyset skinner i mørket, og mørket tog ikke imod¹⁹ det.

v9 Lyset, det sande lys, som oplyser hvert menneske, var ved at komme til verden.

¹⁹ Anden mulig oversættelse: *overvandt det ikke*

Johannesprologen er en slags kopi af 1. Mos. 1: Gud skaber ved at tale. Men Johannes præciserer nu, at Guds skaberord selv er Gud. Treenighedens mysterium bliver nærværende. Det ord, som Gud skaber med, er også en guddommelig person. Johannes understreger, at det er dette Ord, som selv er Gud, der har skabt alting. Johannes taler nu om det særlige forhold, der er mellem de enkelte mennesker og Gud Ord. Det er dette Ord, der har givet menneskene liv og samtidig er menneskenes lys. Det første Gud skaber er lys (1. Mos. 1,3). Men Johannes fortæller, at det ikke drejer sig om lyset i verden, men om det åndelige lys inde i mennesket. Mennesket er skabt, så det åndeligt kan se takket være Guds Ord. Johannes bruger i denne forbindelse ordet 'mørke', som heller ikke er det fysiske mørke, men det åndelige mørke. Dette åndelige mørke tager ikke imod Guds Ord og livet. Sætningen kan også betyde, at det åndelige mørke ikke har kunnet udslukke det guddommelige lys. I begge tilfælde taler Johannes om den åndelige kamp mellem lyset, som er Guds Ord, og mørkets åndelige kræfter. Johannes henviser nok på denne måde til syndefaldsfortællingen i 1. Mos. 3. Budskabet i prologen er, at i den verden, vi lever i, er der også mørke, åndelige kræfter, som kæmper med Livet og Lyset om menneskene.

V9 fortæller nu, at det guddommelige og sande lys var ved at komme til verden. Det er sådan, den græske tekst skal forstås. Menneskevordelsen, som prologen handler om, begyndte allerede før, Ordet blev kød. Johannes kan kun tænke på Israels historie, som vi har gennemgået ovenfor. Menneskevordelsen beskrives som en proces. Det er teologien om GT.

v10 Han var i verden, og verden var blevet til ved ham, og verden kendte ham ikke.

v11 Han kom til sit eget, og hans egne tog ikke imod ham.

v12 Men alle dem, der tog imod ham, gav han ret²⁰ til at blive Guds børn, dem, der tror på hans navn;

v13 de er ikke født af blod, ikke af køds vilje, ikke af mands vilje, men af Gud.

Johannes fortæller os nu følgende: Guds Ord har været i verden siden skabelsen, men menneskene kendte ham ikke. Der henvises igen til syndefaldet (1. Mos. 3), men også til menneskehedens historie, som de efterfølgende kapitler i 1. Mosebog beskriver. V11 henviser til Guds udvælgelse af Abraham og til oprettelse af Guds folk. Guds Ord kom til sit folk, som ikke tog imod ham. Det er budskabet i hele GT, ikke mindst i den profetiske litteratur og i salmerne. Kun hvis vi forstår GT rigtigt, kan vi forstå, hvad Johannes siger i V11. Her ser vi også forskellen på fysisk og åndelig evne til at høre og se.

Men nu kommer hovedbudskabet i prologen: Alle mennesker, ikke blot Guds gamle folk, kan blive Guds børn, hvis de tager imod Guds ord, det vil sige, hvis de tror, at Jesus er Guds Ord, som er det samme, som at tro på hans navn. Johannes bruger et specielt udtryk: at have 'ret' eller have 'magt'. Vi kan sagtens identificere de to betydninger: Når vi har ret, får vi også magt. Retten skal udøves. Men, hvad er det for en ret? Til hvad? Til at blive Guds børn, altså få del i Jesu guddommelige natur, blive ligesom han: blive Gud. Det er Johannesevangeliets hovedbudskab. Men forudsætningen for at kunne blive Gud ligesom Ordet, er at vi tager imod Ordet med vort hjerte. Det er definitionen på 'at tro på hans navn', at han er Guds Ord og Guds Søn. Tro defineres her som en helt personlig relation til Jesus (og Faderen). Når vi tager imod Jesus, får vi del i hans relation til hans himmelske Far. Johannes fremstiller denne begivenhed som en ny fødsel, hvor det

²⁰ Anden mulig oversættelse: *magt*

er Gud selv, der er ophavet. Sådan fødte Faderen sin Søn fra evighed af, sådan føder Faderen os i tiden.

v14 Og Ordet blev kød og opslog sit telt iblandt os, og vi så hans herlighed, en herlighed, som den Enbårne har den fra Faderen, fuld af nåde og sandhed.

For at denne nyskabelsesproces kan finde sted, må Ordet blive kød, dvs. et jordisk menneske som os, der kan tale menneskeligt og lytte til os mennesker. Johannes forklarer den konkrete menneskevordelse som at opslå et telt. Han bruger dette udtryk for at sige, at nu har Israels Gud taget bolig iblandt os ligesom i Sinaiørkenen. På Moses' tid opslog Gud et fysisk telt for symbolsk at kunne være tilstede i sit folk. Det senere tempel i Jerusalem var på samme vis Guds bolig, bygget af sten. Nu har Gud oprettet sit definitive tempel på jorden, nemlig i Jesus. Det er Jesu eget budskab, da han i begyndelsen af sin gerning, renser templet i Jerusalem, som var forurenset af falsk gudsyndelse (køb og salg = "supermarked"). Han siger direkte til jøderne, der protesterer, at de blot skal rive templet ned, så vil han rejse det på tre dage. Og Johannes siger, at Jesus talte om sit legeme som det sande tempel (2,21). Men det forstod disciplene først, da Jesus var opstået fra de døde (2,22), og så siger Johannes noget, der er vigtig i vores sammenhæng: Efter opstandelsen huskede de på denne begivenhed, og "*de kom til tro på Skriften og det ord, Jesus havde talt*" (2,22). Efter opstandelsen forstod de Jesu ord og Skriftens ord på en ny måde. Vi skal lægge mærke til de to ord: Skriften og Jesu ord. Det handler denne tekst om.

Og Johannes kan afslutte prologen med at sige (1,14), "*at vi så hans herlighed ...*", som er Faderens herlighed, Jesus har fået, da han blev menneske og opstod fra de døde. Denne herlighed er den guddommelige herlighed. Gud har på denne måde åbenbaret sin egen herlighed i sin søn, der blev menneske som en af os, for at vi også kan få del i den. Johannes siger i denne forbindelse, at disciplene 'så' hans herlighed. Synssansen spiller derfor også en rolle i forholdet til Guds Ord, der blev menneske. Johannes bruger derfor flere gange ordet 'tegn', som betyder, at man ser noget, som viser hen til en usynlig virkelighed. Det kan kun lade sig gøre, hvis Helligånden bruger vores synssans til at 'åbenbare' en sandhed, der går langt over vore sansers mulighed. Det er det samme, der sker, når vi 'hører' Guds ord. Det er et mysterium i teologisk forstand. Men vore sanser har en afgørende rolle i denne åbenbaring. Johannes lægger i sit evangelium stor vægt på denne forståelse.

Efter denne prolog kan Johannes begynde sit evangelium om Jesus og helt konkret fortælle, hvordan han udførte sit rolle som Faderens sendebud.

8. SANDHEDENS ÅND.

Den sidste aften holder Jesus et afskedsmåltid²¹, hvor han sammenfatter sin lære om Gud og om os. Jeg citerer her en tekst, som jeg kalder en 'nøgletekst' til forståelse af hele Guds Ord, Joh. 16,12-15:

"Jeg har endnu meget at sige jer, men I kan ikke bære det nu; men når han kommer, sandhedens Ånd, skal han vejlede jer i hele sandheden; thi han skal ikke tale på egne vegne, men alt hvad han hører, skal han sige, og hvad der kommer, skal han forkynde jer. Han skal herliggøre mig, fordi han skal tage af mit og forkynde jer det. Alt, hvad Faderen har, er mit, derfor sagde jeg, at han skal tage af mit og forkynde jer det".

²¹ Johannes beskriver ikke dette måltid som et påskemåltid som de øvrige evangelister, men som et afskedsmåltid.

KOMMENTAR²²:

Teksten er Jesu sidste undervisning om Helligånden, sandhedens Ånd. Sandheden om Gud kan vi ikke rumme. Jesus kan altså ikke åbenbare hele sandheden for disciplene, mens han lever på jorden. Det er vores begrænsning, der begrænser Jesus i hans gerning.

Dette problem løser Gud (Faderen) ved at sende Helligånden, sandhedens Ånd, der skal fortsætte Jesu undervisning om Gud og om os selv. Jesus fortsætter med at tale ved Helligånden. Kirkens historie er en fortsat undervisning om Gud. Helligånden siger ikke noget nyt, men uddyber det, Jesus har sagt. Det beskriver nøje den erfaring, vi enkelte troende kan gøre, når vi er åbne for Helligåndens undervisning, dvs. Jesu undervisning gennem Helligånden.

Derfor taler Helligånden ikke på egne vegne, men på Jesu vegne. Johannes siger endda, at også Helligånden "skal høre" af Jesus, hvad han skal fortælle os. Det er alene Jesus, der er Guds ord (Joh 1,14: *Og Ordet blev kød*). Når Jesus også taler om, at Helligånden skal forkynde, hvad der kommer, må det ikke forstås som en profeti om fremtiden. Udtrykket beskriver den nye og kommende verden. Grunden til, at vi skal have en indsigt i "den kommende verden" er, at den allerede er nærværende og virksom i vores aktuelle verden og personlige trosliv. Det er i virkeligheden kirkens guddommelige natur, der er tale om.

Helligånden skal tale til os, det som han hører fra Jesus. Jesus taler på denne måde gennem Helligånden. Og Jesus fortsætter med at sige, at Helligånden skal tage det, der er kommet fra Jesus, og kommunikerer det til os, dvs. Jesu guddommelige liv, som vi skal modtage. Nøgleordene i denne forbindelse er igen 'tale' og 'høre / lytte'.

Guds formål med at lade Helligånden tale Jesu ord er at herliggøre sin Søn, dvs. at lade os se hans sande identitet som Guds Søn og Guds Ord, jfr. Johannes Prologen. Det er Jesus, der er "hovedpersonen" i Guds åbenbaring – og ikke Helligånden, men han er Jesu talsmand (gr. 'paraklet').

Men Jesus præciserer, at det ikke er på bekostning af Faderens herlighed, tværtimod alt hvad Jesus er og har, har han fra Faderen. Faderen er kilden og ophavet til Sønnen og til Helligånden. Han taler igennem Sønnen ved Helligånden.

"... Sandhedens Ånd, skal ... vejlede jer i hele sandheden" (16,13):

KOMMENTAR:

Jesus beskriver to faser i sin forkyndelse: 1) Det han har sagt og gjort inden sin død. 2) Opfølgning af det efter sin opstandelse. Jesus er stadig Guds ord, læreren. Men situationen har ændret sig, dels fordi Jesus i mellemtiden er død og opstået, og fordi hans undervisning nu skal bringes ud i hele verden (jfr. Matth 28,18-20) af disciplene, kirken. Her kommer Helligånden ind i billedet som den 'anden talsmand' (Joh 14,15-18). Jesus er den første 'talsmand' (paraklet), fordi Faderen har sendt ham som den, der skal tale på hans vegne. Efter sin død og opstandelse, skal Jesus fortsætte med at tale, men det gør han med den 'anden talsmand', sandhedens ånd.

Udtrykket 'hele sandheden' betyder den guddommelige virkelighed, der er tilstede i kirken. Det er Helligåndens opgave som Jesu talsmand at undervise os om, hvad Kristi kirke er i sit væsen. Denne

²² Rudolf Schnackenburg, Das Johannesevangelium III, Exkurs 16: Der Paraklet und die Paraklet-Sprüche. Et grundigt studium vedr. bl. a. vores tekst og de tilsvarende tekster om Helligånden.

funktion går igen og igen i mange andre tekster i NT, f.eks. Luk 24,44-49. 1. Kor 12,1-13. Ef 2,19-22. 4,1-16.

At være kirke er således, at være den skole, hvor Kristus ved Helligånden fortsætter sin undervisning af os mennesker, men det forudsætter, at vi er kommet til tro på ham, og at vi har modtaget Helligånden i dåben, og jeg tilføjer altid, og i firmelsen.

Den her nævnte tekst underviser os om Treenigheden og os: Hvordan den treenige Gud kommer til os og forener os med sig. De guddommelige personer har forskellige funktioner, men det er den samme handling, de foretager.

Johannes afslutter sit evangelium således: *"Jesus har gjort endnu mange flere og andre tegn i nærvær af sine disciple, som der ikke er skrevet om i denne bog. Dette er skrevet, for at I skal tro, at Jesus er Kristus, Guds Søn, og for at I gennem denne tro kan få liv i hans navn"* (20,30-31, jfr. 21,25). Johannes formulerer med disse ord formålet med sit evangelium: at formidle troen til sine læsere, så også de kan få del i Jesu guddommelige liv. Hans evangelium er redskabet for at formidle det guddommelige liv i kraft af troen. Der er en forbindelse mellem det nedskrevne evangelium, læserens tro og modtagelse af det guddommelige liv. Det er Helligånden, der står bag denne proces. Johannes bruger udtrykkeligt ordet 'denne bog', evangeliet er en 'lærebog'. Men Johannes bruger netop i denne forbindelse det "teologiske" ord tegn. Både, hvad Jesus siger, og hvad han gør, fører os til Guds uendelige sandhed takket være Helligånden. Men disse vigtige ord og handlinger skal nedskrives, så vi med sikkerhed kan identificere Jesu lære og person.

Johannesevangeliet er frugten af en lang tradition, der begynder med Jesu liv, lære, død og opstandelse. Disse historiske kendsgerninger har (ligesom i de andre evangelier) fået en stadig dybere og dybere mening. Sådan forstår jeg Jesu ord: Hans menneskelige virkelighed skal gennem Helligånden "udbydes", når den er nedskrevet i Bibelen. En beretning om hans jordiske liv er ikke nok. Johannes bruger som sagt flere gange udtrykket 'tegn'. Hvad, Jesus gjorde og sagde, var tegn på en større sandhed og virkelighed, som sandhedens Ånd skal føre os ind i. Min forståelse går derfor ud på, at Jesus i 16,12-15 henviser til selve Johannes evangeliet, som afslutningen på denne proces. Evangeliet er 'hele sandheden'. Teksten er nøglen til at forstå meningen i evangeliet.

Og så vil jeg tilføje, at Jesus sikkert omfatter alle andre tekster i NT, som udtryk for, at sandhedens Ånd er aktiv nærværende i nedskrivningen af disse tekster med henblik på at føre os ind i "hele sandheden". Det gælder også nedskrivningen af Guds åbenbaring i GT. Bibelen, GT og NT, kan derfor med rette kaldes Guds lærebog. Den er det skriftlige grundlag for vores tro, men som Helligånden skal tolke for os i vores konkrete liv og i historien, så vi kan se på vores liv "med Guds øjne".

Det er det samme budskab Matthæus overleverer os (28,18-20). Hans evangelium er faktisk forfattet som Jesu lærebog.

Vi skal se på naturen, verdens gang og menneskeheden med Guds øjne. Derfor blev Guds Ord sandt menneske, for at vi skal blive ligesom Gud og forstå alting, sådan som Gud gør det.

Dette er konklusionen: Tro i kristen forstand er at få en personlig relation til Gud, der har talt. Når man er blevet troende, skal man undervises af Jesus og Helligånden resten af ens liv, så man udvikles og bliver som Jesus, Guds ægte barn. Men man skal også uddannes ligesom de tolv disciple til at være Jesu vidner og evangelister. Og endeligt skal man også tage ansvar for at

grundlægge og opbygge Guds familie på stedet dvs. kirken, som betyder en konkret 'forsamling'. Processen er både individuel og kollektiv. Guds folk skal opbygges nedefra som Guds bolig på jorden. Guds ord er grundlaget for denne personlige og kollektive proces. Derfor har kirken altid kaldt Bibelen for Guds ord og Herrens ord. På denne baggrund skal vi forstå Johannes XXIII' udsagn om en "ny pinse": Helligånden skal igen få lov til at tale til os gennem Guds Ord, den hellige skrift.

9. GUDS ORD PÅ FREMMEDE SPROG.

Dette sidste afsnit handler om oversættelse af Guds ord. Kan Guds ord oversættes, og er det så stadig Guds ord?

Lukas skriver i AG: *"De blev alle fyldt af Helligånden og begyndte at tale på andre tungemål, sådan som Ånden gav dem at tale. I Jerusalem boede der jøder, gudfrygtige mænd fra alle folkeslag under himlen. Da denne lyd hørtes, samlede der sig en mængde mennesker, og de var forvirret, fordi de hver især hørte dem tale på deres eget sprog. De var ude af sig selv af forundring og sagde: 'Hør, er ikke alle disse, der taler, galilæere? Hvordan kan så vi hver især høre det på vort eget modersmål?'" (2,4-8).*

KOMMENTAR: Teksten fortæller os ikke tydeligt, hvad der skete på pinsedag. Men Lukas' budskab er klart. 'De' er den første menighed efter Jesu opstandelse. De var ca. 120, et symbol på en "synagoge". Jesu disciple, der havde bevaret troen på ham efter hans død, var den kerne, der nu blev salvet med Helligånden. Således blev den første kristne kirke født pinsedag. Måske opfattede de sig selv som en "synagoge". Denne første kirke / synagoge skal nu bredes ud i hele verden og blive "katolsk" dvs. for alle folk. Det er Lukas' budskab i den nævnte tekst. Han nævner 17 forskellige folkeslag, som repræsenterer den daværende verden. Hele verden var altså til stede pinsedag og hørte Gud tale på deres eget sprog. Disciplene talte på deres egen aramaiske dialekt, galilæisk. Men verden, der var repræsenteret, hørte budskabet om Jesus på deres modersmål. Denne begivenhed er profetien om Kristi rige, der skal udbredes til hele verden. Jesus skal fra nu af tale på så mange sprog som muligt, ja i princippet på alle sprog. Men det gør han ved Helligånden (se kap. 8).

DEN TEOLOGISKE KONKLUSION:

I kapitel 3 hørte vi, hvordan Gud var nødt til at splitte menneskeheden, fordi den ikke ville dyrke Gud i ånd og sandhed. Sproget blev ikke brugt til at dyrke Gud, men til at dyrke alle afguderne og mennesket selv. Nu samler Gud menneskeheden og taler direkte til den; men forudsætningen er troen på Guds evige Ord, som er blevet menneske, jøde. Det handler pinsen om. Det er kun sandhedens Ånd, der gør det muligt at lytte til Guds ord. Og det kan nu ske på alle sprog, hvis menneskene kommer til tro på Guds Ord, Jesus. Så kan Helligånden formidle Guds ord.

Bibelen skal derfor oversættes til så mange sprog som muligt ved Helligåndens hjælp, så Gud igen kan tale til de mennesker, han har skabt²³.

Johannes indleder Johannesåbenbaring med ordene: *"Salig er den, der læser op, og de, der hører profetiens ord og holder fast ved det, der er skrevet i profetien, for tiden er nær"* (1,3). Oplæsning af Guds ord i liturgien er en virkelig tjeneste i kirken, som man skal uddannes til. At formidle Guds ord i Bibelen er en vigtig tjeneste. Hvis denne tjeneste ikke fungerer, "kan" Gud ikke tale til sit folk.

²³ Bibelen er den mest oversatte bog i verden (Det danske Bibelselskab).

Det var kirkens problem i det 2. årtusind. Bibelen var ikke oversat til modersmålene i Europa, bortset fra til oldslavisk, og forkyndelsen af Guds ord i messen var erstattet af oplæsning/sang af de bibelske tekster på latin. Heller ikke fast prædiken hørte med til messen. Gud har derfor ikke kunnet tale direkte til sit folk. Det er først takket være 2. vatikankoncil, at Herrens ord igen har fået sit faste plads i liturgien. Men mange troende har alligevel ikke rigtig forstået, hvor vi vigtig Herrens ord er for troens udvikling og for det at være kirke på stedet.

Jeg afslutter derfor denne tekst med igen at citere Åb.: *"Den, som har øre, skal høre, hvad Ånden taler til kirkerne"*. Helligånden ønsker at tale til os både individuelt, men også kollektivt, som lokal kirke (menighed). Og Gud forventer derfor, at vi lytter til ham. Kirken kan kun bestå i kraft af Helligåndens tale. Det er kristendommen i en nøddeskal.

02 04 - 29 04 2026, Påske

LM